

ZANIMLJIV DOPRINOS OČUVANJU ARBANAŠKOGA GOVORA

(Šime Mazija Begin, *Moj arbanaški*, Zadar, 2013.)

Šime Mazija Begin objavio je 2013. u Zadru rječnik arbanaškoga govora *Moj arbanaški*. U uvodu ga naziva početnicom, odnosno priručnikom za učenje arbanaškoga govora. Ističe da je to svojevrsni pokušaj obnove i očuvanja toga govora u Arbanasima, nekad selu nadomak Zadra, a danas jednom od njegovih predgrađa. Nedvojbeno je riječ o govoru koji je pred izumiranjem, kako su uostalom više puta u medijima isticali mnogi poznati Arbanasi: Giuseppe Pino Giergia, dr. sc. Maksimilijana Barančić i dr. U Zemuniku ga se, primjerice, već odavno ne može čuti iako je u to ravnokotarsko mjesto istodobno kad i u Arbanase iz okolice Skadarskog jezera naseljeno nekoliko arbanaških obitelji (Marušić, Šestan, Ćurković, Prenda, Paleka i dr.), zato što je preuzimanje hrvatskoga jezika bilo izrazito brže nego u Arbanasima.

Arbanaški zapravo još uvijek tinja u mjestu Arbanasi zahvaljujući ponajprije obitelji Ane Mazije čiji članovi i danas međusobno komuniciraju jedino tim govorom, kako možemo čuti od umirovljene profesorice Barančić. Prema njezinim procjenama arbanaški jezik povremeno govori najviše tristotinjak ljudi dok ga petstotinjak razumije. U samoj je Albaniji već postao arhaičan, teško razumljiv današnjim Albancima.

Knjiga *Moj arbanaški* opseže osamdeset tri stranice, a podijeljena je u tri dijela: *Hrvatsko-arbanaški rječnik*, *Gramatički kutak te Riječi i izrazi*. U prvom dijelu (*Hrvatsko-arbanaški rječnik*) nalazi se mnoštvo natuknica, poredanih abecednim redom. Ni na hrvatskim ni arbanaškim riječima nisu stavljeni naglasci. Autor sâm izrijekom napominje da je rječnik rađen „amaterski”, a da mu je u izradi kao uzor poslužio *Rječnik govora zadarskih Arbanasa* koji je priredio Kruno Krstić, znameniti Arbanas, među ostalim, istaknuti hrvatski jezikoslovac, filozof, enciklopedist, prevoditelj i književni kritičar.

Šime Mazija piše riječi onako kako ih osobno izgovara, pa je rječnik i svojevrsni opis njegova idiolekta. Kod riječi s više značenja donosi prikladna objašnjenja kako ne bi došlo do nesporazuma. U rječniku

je itekako prepoznatljiv utjecaj turskog jezika koji su Arbanasi donijeli iz stare postojbine, ali izrazito je razvidno i posuđivanje romanskih i hrvatskih riječi iz doba Mletačke Republike pa sve do suvremene Republike Hrvatske. Primjerice, umjesto hrvatskih riječi rabe djelomice modificirane turske riječi: *glasnici* – *čauši*, *mladoženja* – *đuvegija*, *običaji* – *adeti*, *pletene vrpce* – *gajtani* itd.

Popriličan su broj romanskih posuđenica Arbanasi prilagodili na sličan način kao i njihovi susjedi Hrvati, ali i značajno se razlikuju neke posuđenice: *bulini* (najmanja boća – bulin), *buti* (bačva), *pjepuni* (dinja), *cimatorija* (groblje kraj crkve, za razliku od *groblje* – *kopošanti*), *damižana* (pletenka, opletena boca), *dešperat* (očajavati), *dižgracija* (nesreća), *drito* (ravno), *faculeti* (rubac), *forca* (snaga), *fortunali* (nevrijeme), *me fregat* (ribati, prati trljajući četkom), *me fumat* (pušiti), *fundači* (talog kave), *garbuni* (ugljen), *gurla* (oluk), *geba* (krletka), *mu denjat* (udostojiti se), *pijati* (tanjuri) itd.

U Mazijinu rječniku nalazimo vrlo zanimljive primjere posuđivanja hrvatskih riječi: *didi* – uz *duši* (djed), *dimjoku* – uz *fumari* (dimnjak), *diteлина* – uz *trifolja* (djetelina), *dobia* – uz *fitimi* (dobitak), *grabija* – uz *gusria* (otimačina), *grči* (grč), *gusla* (gusle), *i divlo* – uz *i eđer* (divlji), *me gázua* – uz *me san* (kazati), *me grzat* (ugristi) itd.

Drugi dio knjige *Moj arbanaški* ima naslov *Gramatički kutak*, a čini ga kratki pregled arbanaške morfologije. Autor je posebice istaknuo kako je prvenstvo davao oblicima koje je osobno čuo tijekom razgovora starih arbanaških govornika. Sukladno tom načelu pripremio je i treći dio knjige koji je naslovio *Riječi i izrazi* u kojem donosi riječi, izričaje (sintagme) i rečenice koje mogu početniku u učenju arbanaškoga itekako olakšati elementarno sporazumijevanje u svakodnevnim životnim situacijama. Može se neprijeporno zaključiti da je sve u konačnici priredio po uzoru na kratke praktične priručnike stranih jezika koji imaju nerijetko podnaslove: „U svakoj situaciji za svakoga.” Posebnu pozornost poklonio je riječima koje označavaju: obiteljske i rodbinske odnose, zahvale i isprike, pozdrave, pohvale, čestitke i naredbe (zapovijedi, prigovore, savjete) te ljudska obilježja, dijelove tijela, zdravlje, šport i razonodu. Posebnu pozornost može izazvati kuharsko nazivlje, ali i neobični izrazi za vremenske prilike ili nepogode.

Mazijina knjiga *Moj arbanaški* vrijedan je doprinos očuvanju jezika i kulturne tradicije Arbanasa na širem zadarskom području koji su uspjeli sačuvati svoj govor i identitet još od godine 1726. kad ih je nad-

biskup Vicko Zmajević doveo po napatku Mletačke Republike u opustošenu zadarsku okolicu.

Josip Miletić